

Het heemkundig museum
'De Groene Tente' te Dudzele is
open op ZONDAG 1 MEI van 10 tot 18 u

alle info op www.degroenetente.be

Voorwoord

Erfgoeddag vindt plaats op zondag 1 mei 2011, van 10 tot 18 uur. Deze editie van Erfgoeddag probeert aan de hand van zo'n 600 activiteiten na te gaan hoe men in het verleden tegenover armoede en mensen in armoede stond. Alles begint natuurlijk bij de vraag: 'wat is armoede?' Dat de invulling van wat 'armoede' en 'armen' zijn doorheen de tijd sterk aan veranderingen onderhevig is, toont deze editie van Erfgoeddag heel duidelijk aan.

Van geitenbond tot spaarkas: Dudzele in armoede

Wie denkt dat Dudzele altijd al een welvarend polderdorp was, heeft het grondig mis. Nog tijdens en tussen de twee wereldoorlogen heerste er grote armoede in het dorp en waren er dagelijks soepbedelingen voor de verarmde bevolking. Maar, zoals je in het museum kunt zien, was er toen gelukkig ook solidariteit onder de mensen. Wie financieel beter af was, stichtte een van de Dudzeelse spaarkassen of zette een hulporganisatie op zoals de Geiten- of de Varkensbond.

We nodigen U dan ook van harte uit op de opendeurdag van zondag 1 mei om een kijkje te komen nemen in het museum.

Men vindt het museum langs de Amaat Vynckestraat, via de dreef naar de sportvelden. De ingang is op het binnenpleintje op het einde van de dreef.

Kom zeker langs en ontdek samen met een gids foto's, diploma's en andere getuigen over armoede in polderdorp Dudzele.

In dit werk belichten we twee onderwerpen:

De maatschappij van onderlinge bijstand Sint-Lenaard te Dudzele

en

Dudzeels Comiteit voor Hulp en Voeding en de "Volksoep Dudzele" 1917

Strubbe Hans

secretaris "Heemkring Dudzele" vzw

collectiebeheerder heemkundig museum "De Groene Tente"

Maatschappij van Onderlinge Bijstand Sint-Lenaard te Dudzele

Voorgeschiedenis

De eerste ziekenfondsen in België ontstonden in de eerste helft van de 19de eeuw. Toen werden er overal te lande "maatschappijen van onderlinge bijstand" opgericht, in het Frans "sociétés de secours mutuels", vanwaar het begrip mutualiteiten is afgeleid. Deze eerste ziekenfondsen ontstonden op plaatselijk niveau, kleinschalig en veelal binnen het kader van eenzelfde beroep. Het geheel draaide op totaal vrijwillige basis.

De eerste wet op de maatschappijen van onderlinge bijstand dateert van 1851, maar de echte doorbraak kwam er pas met de wet van 1894. Voortaan konden de ziekenfondsen zich ook verenigen, waardoor stilaan grotere instellingen ontstaan, federaties genaamd.

Met welk doel werd de Maatschappij opgericht? De artikel I van de wet van 23 juni 1894 was duidelijk:

"Aan de leden der maatschappij en aan de leden van hun gezin tijdelijken onderstand te verzekeren, in geval van ziekte, wonden, gebrekkelijkheden of in geval van geboorte van een kind; in de begrafeniskosten te voorzien; tijdelijken onderstand te verleenen aan het gezin der overledenen geelgenooten"

De Maatschappij van Onderlinge bijstand te Dudzele legde (na het verschijnen van de wet in 1894 (zie afbeelding links)) haar standregelen vast in een boekje dat werd uitgegeven in 1898.

Standregelen zijn de voorlopers van de huidige statuten en/of het huishoudelijk reglement.

De Maatschappij van Onderlinge Bijstand Sint-Lenaard te Dudzele

Deze voorloper van de huidige "ziekenbond" te Dudzele werd gesticht door notaris Emile Ketele en hoofdonderwijzer Ferdinand Deleu in het jaar 1874. Ze werd erkend bij Koninklijk Besluit van 7 mei 1875.

Als eerste voorzitter fungeerde Emile Ketele en wel van 1875 tot 1885. Hij werd opgevolgd door Pieter Hoemaeker bijgenaamd Pier van Martha's van het Gasthof Sint-Joris. Hij was voorzitter van 1885 tot 1925.

Ferdinand Deleu werd de eerste griffier (penningmeester) vanaf 1875 tot 1885.

Het bidprentje van Pieter Hoemaeker, hij werd geboren te Dudzele op 27 januari 1836 en overleed er op 14 december 1925. Pieter was de zoon van Joannes en Martha Fockedey.

Hij werd opgevolgd door Hendrik Scherpereel. Gedurende achttien jaar vervulde hij deze taak als schrijver. Hij was tevens onderwijzer en koster-orgeliste en vanaf 1903 gemeentesecretaris.

Als derde schrijver was schoolmeester Pieter Mahieu de man die de pen zou hanteren van 1903 tot februari 1911.

Links een foto van Pieter circa 1920 als schoolmeester te Dudzele.

Rechts het bidprentje van Pieter. Hij werd geboren te Dudzele op 5 maart 1876 en overleed te Brugge op 21 maart 1938.

Maar om een vergoeding aan de zieken te kunnen geven, moesten er ook inkomsten zijn. In de documentatie van 1877 is een naamlijst aanwezig van de personen die in dat jaar als erelid ingeschreven staan en daarvoor de som van 5 fr. betaalden. Men kon natuurlijk ook meer dan 5 fr. neertellen.

Er waren in 1877 achtentwintig ereleden. Ook de gewone leden moesten een kleine bijdrage betalen van 1 fr. per maand. In 1878 kregen de leden die ziek werden voor de eerste maand ziekte 1,50 fr. per dag.

Voor de tweede maand werd in dat jaar 1878 het bedrag van de tegemoetkoming van 0,75 centiem op 1 fr. gebracht. De gewone leden moesten maandelijks op de eerste zondagvoormiddag hun lidgeld betalen bij koster Hendrik Scherpereel, of wekelijks hun vergoeding afhalen tussen de vroeg- en hoogmis.

Het bidprentje van Hendrik Scherpereel, hij werd geboren te Pittem op 24 februari 1840 en overleed te Dudzele op 16 december 1923.

Er waren ruim honderdvijftig Dudzeelse leden en een veertigtal uit Lissewege ingeschreven.

Daar er door de welstellende inwoners van Lissewege niet werd ingegaan op de vraag om erelid te worden en het bedrag van 5 fr. te storten, besloot het bestuur de statuten te wijzigen, zodat er geen nieuwe leden uit Lissewege nog zouden aangenomen worden.

De statuten werden gewijzigd in de algemene vergadering van 2 april 1882 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 23 september 1884.

De ca. veertig leden uit Lissewege die lid waren zouden dat blijven.

In de algemene vergadering van 2 februari 1880 werd een nieuw bestuur verkozen.

Als voorzitter bekomt Emiel Ketele	131 stemmen
Ondervoorzitter Pieter Hoemaecker	127 stemmen
Als zorgers Jan Huys	126 stemmen
Philip Huys	124 stemmen
Frans Waegenaere	120 stemmen
Lodewijk Mouton	109 stemmen
Jacob Hoemaecker	106 stemmen

Tweemaal per jaar was er een algemene vergadering waarop alle eden moesten aanwezig zijn.

Ook was er jaarlijks een mis voor de afgestorven ere- en wezenlijke leden, die door allen moest bijgewoond worden.

Afwezig zijn zonder geldige reden werd beboet. In deze jaarmis werd een bidprentje uitgereikt met de namen van de overleden ere- en wezenlijke leden. Onze "Heemkring Dudzele" bezit acht ingelijste prentjes.

Het bestuur van de "Onderlinge Bijstand Sint-Lenaard" vergaderde maandelijks op de eerste zondag tussen drie en vijf bij een ere- of wezenlijk lid, dat herbergier was.

Hier volgen enkele ereleden-herbergiers waar bestuursvergaderingen plaatsvonden:

- Op 8 oktober 1876 ter herberg van Constant Latruwe, klokkenluider en stoeldraaier: "in de klokke".
- Op 5 november bij Eward Raes, koopman en kerkzanger: "In Vlaenderland".
- Op 8 juli 1877 bij Lodewijk De Witte, schoenmaker: "In de Witte Leerze".
- Op 9 november 1877 bij Jacobus Hoemaecker: in het "Hof van Commercie".
- Op 8 december had de algemene vergadering plaats bij Frans Maenhoudt: in "De Drie Zwanen".
- Op 27 januari 1878 has de bestuursvergadering plaats in "Gasthof Sint Joris" bij de weduwe van Philip Raes, Martha Fockedeey.

Links het bidprentje van Constant Latruwe, gewezen klokkeluider en herbergier 'In de Klokke'

Rechts het bidprentje van Frans Maenhoudt, herbergier van 'De Drie Zwanen'

En zo gaat de werking gewoon door tot dat in 1885 voorzitter Emile Ketele ontslag neemt en opgevolgd wordt door Pieter Hoemaecker van "Gasthof Sint-Joris".

Griffier Ferdinand Deleu nam ook ontslag en zijn opvolger wordt onderwijzer en koster Hendrik Scherpereel.

Op 20 mei van het jaar 1900 werd het 25 jarig jubileum van de Maatschappij gevierd en werd een erediploma toegekend aan voorzitter Pieter Hoemaecker.

Pieter werd op 18 juli van datzelfde jaar nogmaals gehuldigd met het bijzondere ereteken van 2de klas door het ministerie van Nijverheid en Arbeid.

Vanaf 1911 wordt er van Brugge druk uit geoefend om aan te sluiten bij de "Herverzekeringskas van de Bond der Ziekengilden". Toch zou het nog tot 1925 aanslepen vooraleer men bij de "Bond der Ziekengilden" zou aansluiten. Er waren toen al een dertigtal, dat rechtstreeks hun lidgeld bij de nieuwe kas stortten.

Naast de maatschappij "Sint-Lenaard" werd er in 1898 nog een tweede maatschappij gesticht, met name "Het genootschap van onderlingen bijstand gezegd Sint-Antonius".

De nieuwe statuten van 1966 bepalen dat deze vereniging tot doel had: *"Haar effectieve leden en de leden van hun gezin aan te sluiten bij de lijfrente- en levensverzekeringskassen ingesteld bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas"* .

Heden is dit de Fortis bank.

De vereniging werd ontbonden op 1 augustus 1971.

Tevens werden er eind 1800 begin 1900 te Dudzele diverse maatschappijen van onderlinge bijstand opgericht. Allen hadden ze het zelfde doel: een verzekering aanbieden aan de personen getroffen door tegenspoed.

We citeren enkele:

- Maatschappij van onderlingen bijstand voor de verzekering tegen de sterfte van het vee "De Voorzienigheid"

Erkend door Koninklijk Besluit van 11 april 1907

- Maatschappij van onderlingen bijstand tegen sterfte onder de varkens "Een in nood"

Erkend door Koninklijk Besluit van 24 april 1900

- Maatschappij van onderlingen bijstand voor de verzekering tegen sterfte der geiten "Voorzienig zijn is wijs zijn"

Erkend door Koninklijk Besluit van 28 december 1906

- Maatschappij van onderlingen bijstand gezegd "Oud-gedienden van 't Belgisch leger onder de regeering van Leopold I en II"

Erkend door Koninklijk Besluit van 20 november 1908

Dudzeels Comiteit voor Hulp en Voeding en de "Volksoep Dudzeele" 1917

Dudzele diende tijdens de Grote Oorlog als rustgebied voor de fronttroepen van de bezetter. Dit was ook het geval voor andere naburige gemeenten zoals Oostkerke. Dit betekende dat her en der tijdelijk Duitse soldaten ingekwartierd werden; in het dorp en bij boeren.

Wie zich als Dudzelenaar buiten de gemeente wou begeven naar een ander dorp diende over een vergunning te beschikken. De Duitsers waren ondermeer zeer beducht voor spionnen en smokkel van voedsel. Het kanaal tussen Brugge en Zeebrugge was toen een zeer belangrijke militaire schakel in de Duitse onderzeebootoorlog en Dudzele grensde aan dit kanaal. Het belang van de duikbootinstallaties te Brugge werd onderstreept door de aanwezigheid van een vliegveld langs de **Dudzeelsesteenweg** ter hoogte van café "t Boomtje" (wijk Kruisabeele).

Te Dudzele werd de "knechteschole" langs de Damsesteenweg volledig opgeëist door de Duitsers en dit bleef zo gedurende gans de oorlog. De school zou in de streek een kwalijke bijklank krijgen als strafkamp voor de werkweigeraars (onder de dwangarbeiders). We lezen uit het boek "De Grote Oorlog" van oorlogsjournalist Abraham Hans: *"Te Komen, Geluwe, Geluvelt, Passendaele, Rosebeke, Zarren, Keiem, aan de kust, op al die punten, werkten honderden onzer landgenoten, gedwongen als slaven. En wie weigerden, gingen naar strafkampen als in de **school van Dudzeele**, of werden in barakken aan het front opgesloten"*. Later naar het einde van de oorlog, vermoedelijk pas in 1918, zou de school dienen als lazaret met op de muur vooraan een rood-wit kruis (zie foto onderaan). De Duitsers hadden ter ontspanning in Dudzele een "Schreib- und Lesehalle" of een schrijf- en leeszaal opgericht.

De vele opeisingen, verplichte leveringen en verkeersbeperkingen brachten de bevoorrading van de bevolking echter in gevaar. In Brussel werd het "Nationaal Comiteit voor Hulp en Voeding" gesticht. De "Commission for Relief of Belgium" en haar groep Amerikaanse personaliteiten onderhandelden vanuit London met de Duitsers om levensmiddelen in België in te voeren via Rotterdam. De afspraak was dat de Duitsers de levensmiddelen niet zouden opeisen.

De verdeling in België werd opgevolgd door het Nationaal Comiteit voor Hulp en Voeding en haar plaatselijke werkingen. Het Provinciaal Comiteit van het Noorden van West-Vlaanderen stond in contact met de plaatselijke Comiteiten voor Hulp en Voeding. De plaatselijke Comiteiten werden doorgaans opgericht in 1915.

Het plaatselijke bestuur van het Comité te Dudzele stond onder leiding van E.H. Bonne, notaris A. Depuydt en Leopold Bogaert.

Op de achterste rij, van links naar rechts (starten met de tweede persoon): E.H. Bonne, Charles Costers, schoolmeester Leopold Bogaert, Arthur Depuydt en Val. Vanoudenaerde.

Vooraan: Slv. Burynooghe, Marg. Braet, **Leonie Schotte**, **Leonie Deroo**, Louise Vandecasteele, Sabine Vermeire, Rosa Peere, Marie De Haene, Marg. De Haene en Eugenie Bruynooghe.

De taken blijken goed verdeeld. Marie De Haene lijkt het geld- of bonnenkoffertje te beheren en Margriet De Haene houdt de papieren stevig vast (zie foto).

Tot de voedingswaren, die verdeeld werden behoorden onder andere spek, maïsvlokken, rijst, zuurkool, suiker en een soort siroop of marmelade. De voorraden werden opgeslagen en de bedelingen vonden steeds plaats op dezelfde locatie. De levensmiddelen en steenkolen werden door boeren met paarden en wagens waarschijnlijk te Brugge opgehaald.

Vooraf in de jaren 1917 en 1918 was het gebrek aan voedsel en brandstof erg groot, zodat werkelijk van een hongersnood kan gesproken worden. Aardappelen waren er zelden of niet meer. De werkende klasse leed het meest.

De nood werd steeds sterker en in 1917 werd het werk der volkssoep opgericht door het plaatselijke Comiteit voor Hulp en Voeding. De soep werd gekookt door vrijwilligsters in een houten barak onder toezicht van mijnheer pastoor. Een speciale plank werd opgemaakt "Volksoep Dudzele". Als bevestiging van de neutraliteit van de hulpverlening, ten opzichte van de oorlogvoerders, dragen de vrouwen allen duidelijk de rode-kruis armband rond de linker bovenarm.

De soep was vooral bestemd voor de schoolkinderen. Uit die tijd stammen dan ook uit vele gemeenten foto's van groepen schoolkinderen fier poserend met een Amerikaanse vlag. De volwassenen konden 1 liter soep aankopen voor 10 à 15 centimes per liter. Ondermeer de schamele inkomst van de volkssoep en de kleine vergoeding voor de eetwaren, uitgedeeld door het Comiteit, werden gebruikt als steun voor de vrouwen van de opgeroepen soldaten en noodlijdenden.

De beide Leonie's (in de volksmond uitgesproken als "Leie") Schotte en Deroo waren nichtjes van de schrijver z'n grootmoeder Louisa Schotte (geboren en begraven te Dudzele, ° 25 augustus 1894 / + 6 maart 1980). De moeder van Louisa Schotte was Anna-Coleta Deroo (geboren te Dudzele op 26 juli 1860) en deze laatste haar vader was Coo Deroo of Jacobus Deroo.

geraadpleegde bronnen:

- het patrimonium van het Heemkundig Museum "De Groene Tente"
- tekst "Maatschappij van Onderlinge Bijstand Sint-Lenaard te Dudzele" van Danneels Leopold
- tekst "Dudzeels Comiteit voor Hulp en Voeding en de Volksoep Dudzele 1917" van De Vuyst Paul